

Asia: VN/25636/2023

Väliaikainen poikkeaminen vesivoimalaitoksen lupamääräyksistä sähköjärjestelmän tasapainottamiseksi; työryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavia toimia koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 a §)

Pykälässä ehdotettu Lupa- ja valvontaviraston päätös olisi voimassa kuusi vuotta. Ehdotetun sääntelyn mukaan tämä olisi väliaikainen poikkeaminen, mutta Luonnonsuojeluliitto katsoo kyseessä päätöksen olevan sisällöltään määräaikaista vesilupaa vastaava. Normaalin määräaikaisen luvan sijasta mietinnössä kuitenkin esitetään vesilain systematiikkaan hyvin vierasta käytäntöä, jolla vakiintunut, joskin jopa komission puutteelliseksi tunnistama, lupaprosessi kierretään.

Luonnonsuojeluliitto pitää täysin selvänä, että sääntelyssä tarkoitetut vesivoimatalouden toimenpiteet ovat mahdollisia toteuttaa nykyisen lupajärjestelmän puitteissa, eikä ehdotettua poikkeussääntelyä tarvita.

Mietinnössä on kuvattu erilaisia tilanteita, jolloin ehdotettua sääntelyä voitaisiin päätyä soveltamaan. Tällaiseksi on kuvattu esimerkiksi pitkä ja kylmä ajanjakso. Työryhmälle annettujen asiantuntijalausuntojen perusteella mietinnössä on syytä säätää, että vähintään tutkijoilla on pääsy sellaisiin tietoihin, joilla voidaan varmistaa sääntelyn soveltamisen asianmukaisuus. Onhan mietinnössä erityisesti vielä kielletty, että esimerkiksi sähkön korkea hinta tai rajut hinnanvaihtelut eivät olisi perusteita pykälässä tarkoitettujen määräysten antamiselle tai niiden käytölle.

Mietinnössä on esitetty, että poikkeaminen voitaisiin myöntää myös vesistökohtaisesti, eli joukolle vesivoimalaitoksia. Menettely ei ottaisi huomioon voimalaitosten erilaisia lupia sekä voimalaitosten ominaisuuksista johtuvia erilaisia haittoja.

Poikkeamistarve kohdistuisi juuri näihin määräyksiin, sillä ne käytännössä raamittavat veden virtaamaan perustuvaa vesivoiman tuotantoa ja asettavat sille rajoituksia. Joissakin vesistöissä vesivoimalaitokset voivat sijaita peräkkäin siten, että näiden laitosten käyttö on sovitettava yhteen. Tällöin myös lupamääräyksistä poikkeamista tarkoittava päätös ja määräykset voisi olla tarpeen osoittaa kyseiselle laitosten joukolle yhteisesti. Päätös voitaisiin siten tarpeen mukaan antaa niin vesistö- kuin laitoskohtaisenakin.

Vesilain yleisten luvan myöntämisen edellytysten, kuten 3 luvun 4 §:n 1 momentin mukaisen intressipunninnan soveltamatta jättäminen ei ole tarpeen mietinnön tavoitteen saavuttamisen kannalta. Valinta johtaa tilanteeseen, jossa tarkoituksenmukaisesti halutaan suosia vesivoimantuotantoa haitankärsijöiden kustannuksella. Perustelu luvan myöntämisen edellytysten soveltamatta jättämiselle on ontuva.

Mietinnössä ei ole esitetty, että toimista aiheutuvien haittojen korvaamisesta voitaisiin asettaa lupamääräyksiä, mikäli Lupa- ja valvontavirasto katsoisi sen tarpeelliseksi. Luonnonsuojeluliitto katsoo, että tämän lisääminen esitykseen on tarpeellinen.

Vaikutusten selvittämisen jättäminen jälkikäteen arvioitavaksi epävarmuustekijöiden vuoksi ei ole soveltamiskelpoinen. Esimerkiksi vesipuidirektiivistä ja luontodirektiivistä johtuvat velvoitteet edellyttävät, että haitat on voitava arvioida etukäteen.

Luonnonsuojeluliitto ei pidä tarpeellisena, että Lupa- ja valvontaviraston päätös pantaisiin täytäntöön muutoksenhausta huolimatta. Mietinnössä on esitetty, että Lupa- ja valvontaviraston päätös olisi haettava etukäteen, ennakoita, jolloin ei ole hyväksyttävää syytä rajoittaa oikeutta saada asiaa käsitellyksi asianmukaisesti tuomioistuimessa.

2. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavien toimien menettelyä ja viranomaisjärjestelmää koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 b §)

Ensisijaisesti Luonnonsuojeluliitto pitää erityisen huonona, että viranomaisten resursseja käytetään yksityisten toiminnanharjoittajien etujen edistämiseen mietinnössä kuvatulla tavalla. Mietinnössä esitetyllä sääntelyllä on viranomaisia kuormittava vaikutus, joka voi vaikuttaa niiden varsinaisten tehtävien hoitamiseen sekä käytössä oleviin resursseihin.

Ehdotetun sääntelyn määritelmät tulee tarkkarajaisesti ja täsmällisesti määritellä, jotta niiden objektiivinen arviointi on mahdollista.

Luonnonsuojeluliitto kuitenkin pitää erittäin tärkeänä ja hyvänä sitä, että sääntelyn soveltamisen tilanteesta päättää viranomainen, mikä osaltaan ehkäisee sääntelyn väärinkäyttöä esimerkiksi taloudellisin perustein.

3. Lausuntonne Energiaviraston tiedonsaantioikeutta koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 c §)

-

4. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavista toimita johtuvien edunmenetysten korvaamista koskevista ehdotuksista (18 luvun 6 a §)

Vesivoimalaitosten tosiasiallisesta toiminnasta sekä yhtiöiden etuja ajamista toimita voidaan päätellä, että lyhytaikaissäännöstelystä on lähtökohtaisesti taloudellista hyötyä toiminnanharjoittajille. Mikäli säännöksen soveltamistilanteessa näin ei silti olisi, voida pitää kohtuullisena, että valtion tulisi selvitys- ja hakemustyöstä koituvien kulujen lisäksi maksaa vielä laitoksille korvauksia määräyksen toimeenpanemisesta.

Luonnonsuojeluliitto pitää tärkeänä, että toiminnasta aiheutuvat kalataloudelliset haitat arvioidaan ja korvataan, sillä ne poikkeavat normaalin luvan mukaisen toiminnan aiheuttamista haitoista voiden jopa johtaa siihen, että yksi kokonainen vuosiluokka tuhoutuu.

5. Lausuntonne ehdotuksen vaikutusten arvioinnista (erityisesti millaisia vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan ja onko ehdotuksilla muita kuin mietinnössä tunnistettuja vaikutuksia, mitä)

Mietinnön hyötyjen arviointi on suuntaa antavaa, eikä esityksen tavoitteita ole perusteltu tutkitulla tiedolla. Esityksessä ääntelyn on olevan tarpeellista muun muassa huoltovarmuuden ja sähköntuotannon häiriötilanteiden kannalta. Jää kuitenkin täysin avoimeksi, miten ehdotettu, vesilain systematiikasta täysin poikkeava, sääntely kykenee konkreettisesti vastaamaan esityksessä kuvattuihin tilanteisiin. Vähäinen ja sähköjärjestelmän kannalta epäolennainen mekanismi ei vaadi sitä kannustavaa poikkeussääntelyä. Päinvastoin, sääntelyssä on pyrittävä vastaamaan tutkittuihin tarpeisiin. Tahdottu päämäärä (voluntas) ei saa ohittaa rationaalista ja objektiivista sääntelyä (ratio). Muuten vastaavalla tavalla voitaisiin kumota koko vesilaki ja perustella sitä sillä, että se edistäisi vesitaloushankkeita ja vähentäisi viranomaisten kuluja.

6. Lausuntonne vesivoiman tilapäisiä lisäämismahdollisuuksia ja sen vaikutuksia koskevan, päätösmenettelyä edeltävän selvityksen tarpeellisuudesta ja toteutuksesta

-

7. Muut huomionne ehdotuksesta

Luonnonsuojeluliitto pitää olennaisena, että esityksessä mainitaan komission vesienhoitosuunnitelmia koskeva palaute muun muassa Suomen puutteellisista toimita ekologisen virtaaman määrittämisestä ja vesivoimalaitosten lupien ajantasaistamisesta sekä komission käynnistämä rikkomusmenettely vesipuitedirektiivin velvoitteiden laiminlyönnistä. Komission osoittamat vakavat puutteet jäävät kuitenkin esityksessä maininnan tasolle, eikä esityksestä käy lainkaan ilmi, miten laiminlyönnit ovat vaikuttaneet työryhmän mietintöön.

Komission palautteessa ja rikkomusmenettelyssä ei ole kyse vain menettelyllisistä laiminlyönneistä, vaikka näin voisi esityksen kirjauskesta päätellä. Ekologinen virtaama ja tosiasiallinen mahdollisuus muuttaa vesivoimalaitosten lupia ovat välttämättömiä vesipuitedirektiivin sitovien pintavesien tilatavoitteiden saavuttamiseksi. Puutteellinen vesipuitedirektiivi on johtanut jo siihen, ettei Suomi

tule saavuttamaan pintavesien hyvän tilan tavoitetta vuoteen 2027 mennessä, käyttämistään poikkeuksista huolimatta.

Työryhmän mietintö heikentää vesien tilaa entisestään.

Luonnonsuojeluliitto katsoo, että esitetty sääntely lisää kansallisen ja Unionin lainsäädännön välisiä ristiriitoja. Esityksellä olisi todennäköisesti siten myös tuomioistuinten ja ministeriöiden resursseja kuormittava vaikutus, kun ehdotettua sääntelyä jouduttaisiin tulkitsemaan uudelleen sekä korjaamaan vahvemmin velvoittavien normien mukaisesti.

Luonnonsuojeluliitto ei kannata esitystä ja pitää tarpeellisena, että esityksen tosiasiallinen tarve tuodaan läpinäkyvästi esiin, jotta tarpeen tyydyttämiseksi ehdotettuja sääntelyratkaisuja voidaan tosiasiallisesti arvioida. Luonnonsuojeluliitto yhtyykin tältä osin täysin Aalto-yliopiston antamaan lausuntoon.

Koljonen Hannes
Suomen luonnonsuojeluliitto ry